

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 127
אדר תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

הקמת עירוב שכונתי חדש בירושלים

בימים אלו יוצאים צוות מוקד העירוב לעשייה בפועל בתיקון עירובים כשרים, ובהקמת עירובים שכונתיים. מיד לאחר ימי הפורים, יצאו צוות העובדים לירושלים, להקמת עירוב חדש בשכונת "פסגת זאב" ברחובות הסמוכים לנוה יעקב. באזור זה החלה התחדדות משמעותית, ועשרות אברכים כבר גרים במקום, מחוץ לגבולות העירוב השכונתי של נוה יעקב [הכולל ארבעה עירובים נפרדים, ברמות שונות], וכעת נוסף העירוב הזה, שבינתיים הוא כולל היקף מחיצות מהודר, אך אינו כולל שכירות ממחללי שבת, [שההיתר שלו מועיל רק ל"כלים ששבתו בחצר", והיינו עגלה שהיתה מכניסת שבת מחוץ לדירה, וכן תינוק שכבר זוחל או הולך, ויוצא מהדירה בכוחות עצמו]. יש לציין את חשיבות עשיית העירוב למרות שאינו מתיר כלים שהיו בבית, מפני שאיזור זה מרוחק ממרכז ירושלים, ואין בו אפילו את העירוב של הבר"ץ, אלא רק של הרבנות ירושלים שכולל הרבה טפחים בעייתיים, ובתוכם כביש מס' 1 ועוד, וע"י עשיית העירוב הזה היו לפחות מחיצות העירוב ברמה השכונתית המהודרת.

חודשים ארוכים עברו מאז שהתחילו האברכים לדבר על הצורך בהקמתו, ולתכנן את עשייתו. שני אברכים לקחו על עצמם את המשימה הקדושה, הכוללת השקעה בכמה נושאים. בתחילה היו צריכים לעבור יחד עם הבקאים בהלכות, ולבדוק את האפשרויות מבחינה הלכתית. לאחר מכן לגייס את הכספים מציבור האברכים, ולבסוף להשיג את האישורים מהרשויות המקומיות. בכל נושא יש זמנים שפועלים במרץ, ויש זמנים שקטים שהדברים נשארים באותו מצב, וצריך הרבה נחישות להמשיך לפעול שוב ושוב, עד שמגיעים לשלב ההקמה בפועל. האברכים עמלו במשך תקופה ארוכה, ובפרט בחודשים האחרונים, להגיע לסכום של כמה אלפי שקלים, כדי שיוכלו להתחיל בעבודה, ועדיין לא הגיעו לכל הסכום ומבקשים תרומות נוספות.

שילב זה הם חפשו בעל מלאכה שבקי בהתקנת עירובים דוקא, ולא רק בקי בחיבור ברזלים, כדי שהעירוב יעשה באמת בצורה המהודרת, ולא תרד כל ההשקעה ברמת כשרותה, מחמת התקנה שאינה מדויקת לפי כל פרטי ההלכה. האברכים פנו למוקד העירוב, לבקש את העובדים המקצועיים שהתקינו כבר הרבה עירובים שכונתיים, וגם נותנים מחיר נמוך בכ-15% מהמחירים של ועדות העירובים, ובנוסף לכך יש למוקד פיקוח הלכתי צמוד לתת מענה לשאלות ההלכתיות המתעוררות בשעת ההתקנה, כגון בכמה להגביה את הלחיים, ואך לכוון את מקום העמוד שלא יהיה אחורי מחיצה, ושלא יעבור על מחיצה, כגון סלעים גבוהים, צמחים רבים, או תל בשיפוע המתלקט. ועוד.

עמודים בגובהם שונים למנוע שיפוע בחוט העירוב

בשכונה זו ביקשו להקפיד גם על שיפוע החוט כשיטת הגר"מ רוזנר שליט"א, שהשיפוע לא יהיה עולה 1 מתוך 20, כלומר שלא יהיה הפרש ג' טפחים בגובה, כאשר צורת הפתח רחבה רק 1 אמות. וכאשר היא רחבה 20 מטר, לא יהיה הפרש של 1 מטר, אלא פחות. בדין זה ע"י במשנ"ב (סי' שס"ב סק"ז) שמכשיר אפילו כשהחוט בשיפוע, ובשער הציון (ס"ק מ"ו) כתב שרע"א מסתפק אם הוא משופע הרבה. ולא התבאר במשנ"ב מה נקרא הרבה. ועיין לעיל (גליון 116) שהבאנו ג' שיטות בזה, י"א בשם הגר"א קוטלר זצ"ל שהכשיר עד 45 מעלות, וזה הרבה מאוד, ויש מפקקים בשמועה זו. רבני העירובים בבני ברק מתירים עד שיפוע תל המתלקט 22.5 מעלות, משום שבשיעור שיפוע כזה נחשב שיש בו גם זקיפות אנתית, משא"כ עד שיעור זה נידון כשוכב מאוזן. והגרמ"ר שליט"א אומר בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ששיפוע שבני אדם היו מפתרים את בעל המלאכה נחשב הרבה, ומ"מ הוכיח מדברי הרא"ם שהובא ברע"א שעד 1 מתוך 20 כשר.

לפי שיטה זו במקום שיש שיפוע בכביש או בהר [אפילו שאינו מתלקט], ועושים צורת הפתח מלמעלה למטה, הרי אם העמודים שונים בגובה יוצא

שהחוט משופע כשיפוע הקרקע. לכן צריך לעשות בחלק הנמוך עמוד גבוה במיוחד, כדי שהחוט לא יהיה משופע. באחד המקומות בעירוב זה היה שיפוע גדול במקום שצורת הפתח עוברת, והמפקח ההלכתי מדד אותו, ומצא שההפרש הוא יותר משלושה מטרים. לכן העובדים עשו עמוד אחד ארוך קרוב לשמונה מטרים, והשני פחות משישה מטרים, וע"י החוט נמצא כמעט ישר, לצאת ידי שיטה זו, כפי בקשתם.

ג' סיבות הלכתיות המצריכות לחיים לעמודי העירוב

דבר נוסף שהשיגה המפקח ההלכתי בשעת העבודה, בגובה התקנת הלחיים, היה אזור אחד של צלע הר גדול, שאי אפשר כלל לעלות ולעבור בו, ומשום כך הוא נחשב קרפף הפוסל את העירוב, וצריך להוציאו מן העירוב, ע"י שמקיפים אותו בצורות הפתח.

בעשיית צורות הפתח בעירוב זה, הוסיפו לחיים לפני כל עמוד, כנהוג בעירובים השכונתיים, וחשיבותם גדולה מאוד, משום שלש הלכות יסודיות.

א. חוט המתנדנד ברוח, שאם האמצע יוצא בשעת הרוח מבין העמודים, כתב המשנ"ב (סו"ס שס"ב) שיש בו מחלוקת אחרונים, והחזו"א (סי' ע' סק"י) נקט שהוא פסול. ואם עושים רק עמודים, שרוחבם 9 ס"מ בלבד, כל נדנדו של 5 ס"מ לכל צד, יוצא מבין העמודים. משא"כ אם עושים לחי שרחבו 30 ס"מ, הרי עד נדנדו של 15 ס"מ אינו יוצא מבין העמודים, ואפשר להקפיד ע"י.

ב. חוט שוקע למטה מראשי העמודים, כתב המשנ"ב (סי' שס"ב שעה"צ ס"ק נ"א) יש ליהדר לתקנו. והחזו"א (סי' ע' סק"ד) דן לפסול אותו, שיעור השקיעה אינו מפורש, אבל לפי הטעם שכתבו המשכנות יעקב והחזו"א שאמצע החוט יורד מגובה ראשי העמודים נחשב מן הצד, הרי גם אם החוט שוקע מעט, ועכ"פ באופן הניכר לעין, יש בו את הבעיה הזו. ורק אם עושים לחיים שגובהם נמוך מהחוט בהרבה, אין את הבעיה הזו, כיון שהחוט אינו שוקע עד למטה מראשי הלחיים. ומ"מ גם כשיש לחיים צריך להשתדל שהחוט לא ישקע בשיעור שכבר נעשה כפתחי שימאי [שהוא אחד מהטעמים של המשכנות יעקב שם].

ג. עמוד עקום מעט, דבר מצוי שהתקינו את העמוד ישר, ולאחר זמן הוא התעקם מעט, מפגיעת רכב או מנוף, מאדמה רכה ועוד. בדרך כלל העמוד מתעקם גם לצדדים שאינם בכיוון של החוט, ודין זה לא נזכר במשנ"ב [שאינו דומה למש"כ בשער הציון סי' שס"ג סק"א], ובחכמות שלמה (להגר"ש קלוגר זצ"ל, בגליון השו"ע סי' שס"ב סק"א) כתב שהוא פסול. ובחזו"א (סי' ע"א סק"ו ו"א) בתחילה נקט שהוא כשר, ובסוף כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ובקריינא דאגרתא כתב הקה"י שלמעשה החזו"א הורה לפסול כל עמוד עקום. והטעם מבואר בחזו"א, כיון שבצורת הפתח צריך שהחוט יהיה מעל גביו של העמוד, ועיקר העמוד הוא ב" טפחים התחתונים, לכן צריך שהחוט יהיה מכוון מעל החלק התחתון של העמוד. וא"כ עמוד רגיל שרחבו 9 ס"מ בלבד, מספיק שתהיה נטיה קטנה, [שמתוך גובה 5 מטר, נוטה 5 ס"מ], וכבר יוצא שהחוט אינו מכוון מעל החלק התחתון. וע"י לחיים עם פיקוח נכון, אפשר לפתור גם בעיה זו, מפני שאם העמוד התעקם והאחראי יודע לשים לב לכך, הוא יכול בקלות להוסיף לחי במקום המתאים ומכוון מתחת החוט. לאור הדברים, יש חשיבות הלכתית מיוחדת בעשיית הלחיים בעירובים השכונתיים, שבענין זה תלויה רמת כשרות העירוב.

שיעור הגבהת הלחיים ביחס לשטח שלפניהם ומתחתיהם

בשעת התקנת הלחיים בשכונה הנ"ל, נוהרו העובדים להיות צמודים למפקח ההלכתי, שיעור להם בדיוק באיזה כיוון ובאיזה גובה לחבר את הלחיים. מתוך הנסיון הם למדו שיש כמה וכמה חשבונות מתי להגביה אותם מהקרקע, ועד כמה להגביה, ולכן הם צריכים לכל דבר הוראה מדויקת, כדי שהעירוב יהיה בצורה מהודרת. לדוגמא, באחד המקומות היו צריכים להעמיד את העמודים אחרי סיום המדרכה, בשטח של עפר וסלעים. שטח העפר נמוך מהמדרכה כעשרה ס"מ, וא"כ אם היו מחברים את הלחי סמוך לקרקע, יתכן שתהיה בעיה שכלפי שטח הקרקע של המדרכה, שהוא שטח העירוב, לא יהיה בלחי" טפחים מעל פני הקרקע. ולמרות שבמקום של הלחי עצמו יש גובה י" טפחים, צריך למדוד גם לפי הדי' טפחים שלפניו, כדי שיהיה בו מחיצה לדי' טפחים [כן מבואר בדין חריץ שאינו רחב ד' טפחים המבואר בכ"מ בעירובין]. וכן יש סיבה נוספת

התיק שנשכח בדרך לליז'ענסק

בשבוע שעבר היו שנסעו לשבת לציון בליז'ענסק ליום האיראניזט, אחד מהם גילה סמוך לשבת ששכח את המזוודה במעבר לאוטובוס, במרחק של כמה שעות נסיעה. בליז'ענסק הוא הסתדר עם מה שיש לו, ובאמצע שבת הגיע גוי מחברת הנסיעות והביא את המזוודה שנשכחה. לאחר שבת התקשרו למוקד העירוב לשאול האם היה מותר לו להשתמש בחפצים, שהרי הם הגיעו מחוץ לתחום. והנה מצד הדין של דבר שיצא מחוץ לתחום, י"ל שאין כאן איסור, משום שהם חפצים שלו, וכליו של אדם הרי הן כרגליו, דהיינו שגם כאשר הם היו רחוקים ממנו, דין התחום שלהם הוא כרגלי הבעלים. ולכן אדרבה כעת שהגיעו לכאן, הם נכנסו לתחום שבת שלהם. אלא שיש לאסור בזה מטעם אחר, מדין גוי שעשה מלאכה לצורך ישראל, שהדין הוא שאסרו חכמים להשתמש בדבר עד מוצאי שבת לאחר שיעור בכדי שיעשה, מטעם שמו יאמר לגוי לעשות כן. אמנם רק הוא עצמו אסור, אבל לאחרים מותר, וא"כ יכול לתת אותם לאחרים, והוא ישתמש בשלהם. (ראה שו"ע סי' שכ"ה ס"ח, וסי' תקט"ו ס"ה).

הקבלן דאג לעירוב וקשר את החוט לעמוד בטון

בס"ד אנו רואים במשך הזמן שהלכות עירובים נכנסים למודעות של האנשים מכל העדות והחוגים, כה יתן ה' וכה יוסוף. בחודש זה היה מקום בבני ברק באמצע שיפוצים, והאחראי של מוקד העירוב עשה בינתיים צורת הפתח זמנית, ע"י שהיבר קרש לגדר הזמנית של מתחם הבניה, והעמיד לחי לפניו. בשבועות אלו עשה הקבלן קיר חדש מסביב, והוריד את הגדר הזמנית עם הקרש, ובכל זאת דאג לעירוב וקשר את החוט מעל אחד מעמודי הבטון של הקיר.

ביום שישי הגיע האחראי עם צוות העובדים, ועשה עמוד חדש מברזל, עם לחיים מברזל כנהוג בעירובים הטובים.

החוט קשור לעמוד בטון בפתח החוט הוא קיר אריז

באמצע העבודה הגיע הקבלן ושאל למה עושים עמוד חדש, מה לא טוב במה שהוא קשר את החוט לקיר, הרי יש שם עמוד בטון חזק ביותר. האחראי הבין שהקבלן חושש שיהיינו אותו בתיקון, והרגיע את הקבלן שהקרש היה רק דבר זמני, ולקחנו בחשבון שיוורידו אותו בעוד זמן מה. אבל הקבלן ציין שזה הטריד אותו מאוד שהעירוב לא ייפגע, ואיכפת לו לדעת למה הוא לא עשה טוב.

האחראי שמח על כך שהקבלן דואג לעירוב, ועוד רוצה להבין את יסוד ההלכה, ונעצר להסביר לו את הענין. העמוד של צורת הפתח צריך להתחיל מהקרקע, וצריך שיהיה ניכר ובוולט משאר הקיר, ואם אינו בוולט אינו נחשב עמוד אלא קיר. ולכן למרות שהעמוד הזה ניכר בחלקו העליון, אך כיון שאינו ניכר ובוולט בחלק התחתון, ב"טפחים הסמוכים לקרקע, אינו כשר להחשב עמוד של צורת הפתח.

עירוב הצרות בפסח במצות יד ומכונה

לקראת ימי חג הפסח, לא ייצא גליון, עד ר"ח אייר בעז"ה. בחודש זה מסתמא יסעו הקוראים למקומות שונים, ויזכרו לבדוק את העירובים, ולברר את ההלכות בצורה מעשית ואח"כ ימסרו את המידע למוקד העירובים.

בשנים קודמות הארכנו בדיני עירוב הצרות בפסח. א. יש אומרים שבפסח נכון לערב במצות יד ולא במצות מכונה, משום שאם יש בשטח העירוב אנשים שאוסרים לאכול מצות מכונה, נחשב שהפת אינה ראויה לכולם, ואינה מערבת את כולם, וממילא אלו שלא משותפים במצות, אוסרים לטלטל. אבל גם לשיטת המקפידים בזה, היינו רק כאשר אותן משפחות מקפידות עליהן מן הדין ממש, משא"כ אלו שמחמירים באכילה, ועדיין נתנים מצות מכונה לקטנים או מחזיקים בביתם, אינם פוסלים את העירוב (ע"י משנ"ב סי' שפ"ו ס"ק מ"ז לגבי איסור חדש).

ב. צריך שלא יקפיד על מצות העירוב, ויהיה מוכן לתת מהם למי שמבקש (שו"ע סי' שס"ו ס"ה) לכן לא יערב במצות שהכין לליל הסדר, ולא במצות יקרות שחם עליהן, אלא במצות שמסכים לתת מהן למי שביקש. ואף אם עושה כן מחמת שמסתבר שלא יבקשו ממנו, מ"מ אם גמר בדעתו שאם יבקשו ממנו יתן, הרי זה כשר (ע"י משנ"ב שם).

להגביה את הלחיים במקום כזה, משום שמצוי שבמשך הזמן יצטברו אבנים קטנות ועפר בשטח זה, והם יתבטלו לקרקע, וימעטו משיעור גובה הלחי. לכן צריך להגביה את הלחי במקרה כזה.

ומצד שני צריך להקפיד שהלחי לא יהיה גבוה ג' טפחים מהקרקע, ושיעור זה נמדד בעיקר מהקרקע שמתחתיו, משום שהדין הזה הוא מחמת דין מוחיצה תלויה שהגדיים בוקעין תחתיה, לכן צריך שהלחי לא יהיה גבוה ג' טפחים מהקרקע שמתחתיו, ולא רק ביחס למדרכה הגבוהה שלפניו. וכדי לצאת יד"ח כל השיעורים לכתחילה, הקפידו שלא יהיה גבוה יותר מ-22 ס"מ משטח העפר ומ"מ ישר בו גובה י" טפחים גם ביחס לשטח המדרכה שלפניו.

תיקון העירוב לצורך הבאת התינוק לבית מילה

באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, היה אברך שמקפיד שלא לטלטל אף בעירובים שכונתיים, וגם אשתו מקפידה על כך, וכעת נולד לו בן למול טוב, וברית המילה בומנה יוצאת ביום שבת קודש. בהרבה מקרים משפחות כאלה עושות את הברית בבית, מפני שלא יכולים לטלטל את התינוק לבית הכנסת או לאולם השמחות. אבל האברך הזה לא יכל לעשות את הברית בבית, והחליט שיעשה את הברית בבית הכנסת, ויטלטל את התינוק ע"י קטן, ובלבד לאחר שיברר שהעירוב בשכונה נמצא במצב טוב. הוא התקשר למוקד העירוב, ואמרו לו שהעירוב בשכונה זו זקוק לישועה, כלומר יש בו דברים הטעונים בדיקה ותיקון, אך המשיב לא ידע לציין בדיוק מה דרגת הבעיה ומהו התיקון הנצרך. האברך רצה לשלם שיעשו לו עירוב זמני ליד ביתו, כדי לחבר אותו לגבול של השכונה הסמוכה (שהיא במצב טוב), כיון שהוא מוכרח שיהיה לו עירוב טוב לקיום הברית. אבל המשיב הציע לו שבמקום זה ישלם בדיקה ותיקון זמני של העירוב של השכונה, שהוא יותר זול מעשיית הרחבה זמנית ליד ביתו. האברך קיבל את ההצעה, והבודק נסע ובדק את הדברים, ודאג שיעמידו שם לחיים כראוי, והגיע שוב לפני שבת לבדוק לאחר עשייתם.

לחי צר בעמוד עקום אינו מועיל

באחד המקומות היתה צורת הפתח מברזל כדרך שעושים בשבילים צרים, והיא נהרסה בעקבות הבניה של אחד השכנים. השכן לא חשב שהוא צריך לשלם על הנוק, או לפחות לתקן אותו. משום מה יש אנשים שחושבים שאין בעיה להרוס את חפצי העירוב, והאחראי צריך לספוג את כל הנוקים, ולהתרוצץ לאסוף את הכספים. ולכן גם כאן האחראי היה צריך לתקן בכוחות עצמו, ובמקום לעשות ברזל חדש, הוא הסתדר לתקן לבד, ע"י שקשר חוט מעל שני עמודי הברזל, בלי להוסיף להם לחיים, והבין שזה בסדר כמו שהיה לפני כן, כשהיה משקוף מברזל לא היה צריך לחיים. אחד האברכים עורר על כך שהעמוד הקטן התעקם [בשעה שנהרס המשקוף], ולכן הוא הוסיף לחי לפניו. אבל בשבוע זה הגיע הבודק, וראה שהלחי שהוא העמיד אינו מוסיף כלום. משום שהלחי שהעמיד היה ברוחב 7 ס"מ בלבד, והיה

לחי צר אינו מוסיף בפרט בעמוד עקום

קשור צמוד לתחתית העמוד, וכיון שהעמוד עקום קצת, והלחי כ"כ צר, יוצא שהחוט אינו עובר מעל הלחי. הלחיים שמשותפים בכל מקום, הם הרבים כשלושים ס"מ, ואמנם כאן מדובר בצוה"פ קטנה ואפשר לעשות לחי יותר צר, אך לפחות מפני שהעמוד עקום צריך לשים לחי רחב כגון חמש עשרה ס"מ, שיהיה ברור שהוא מתחת החוט, וגם אם יזוז מעט בתוך הקשירה שלו, עדיין הלחי ישרא מתחת לחוט.

מדוע כשהמשקוף מברזל אין צורך בלחי

עוד ציין הבודק שגם בצד השני צריך לשים לחי, ויש הבדל בין צוה"פ שהמשקוף מברזל, למשקוף של חוט, ובמיוחד כשהעמודים הם רק פרופיל דק. בצוה"פ שהמשקוף מברזל, עושים אותה יציבה, והמשקוף יציב שאינו מתנדנד מבין העמודים, ואינו שוקע מראשי העמודים, ואם העמוד ישר ברור שהמשקוף מכוון גם מעל החלק התחתון של העמוד, לכן למרות שהפרופיל דק (4 ס"מ), לא צריך לחיים. משא"כ כשקשורים חוט, יש את שלושת הבעיות הנ"ל. א. חיבור את העמוד הקטן בקלילות עם אויגונים, ומספיק שיש עקמומיות קטנה של שני ס"מ, שכבר החוט אינו מעל החלק התחתון [כיון שהעמוד הוא פרופיל דק בלבד]. ב. החוט מתרופף מעט, [בפרט כאן שלא עשו מקום טוב לקשור אותו מעל הפרופיל], וממילא הוא שוקע מעט מראשי העמודים. ג. חוט נמוך מקבל מכות קטנות מבני אדם שעוברים עם חפצים, ועם הזמן מתרופף ומתנדנד ויוצא מבין העמודים. וכיון שהעמודים הם בסה"כ ברזל דק, מספיק נדנדו קל לפסול אותם.

לכן מה שמותר בצוה"פ שכולה מברזל, שלא צריכים לחיים, אינו שייך למקרים שהמשקוף הוא מחוט של עירוב, אלא צריך לעשות לחיים, והלחיים צריכים להיות ברוחב טוב, ולא צרים כל כך, וכן צריך שהאחראי יידע להבחין שהעמוד עקום לאחד מהצדדים, ולשים לב שהחוט אינו מעל ה" התחתונים.

שותפות ב-5 ש"ח לחודש בלבד

עם התרחבות מגוון הפעילויות של מוקד העירוב ההוצאות גדלות ומתרבות, ואנו זקוקים לעזרת הציבור שמכיר בעזרה הרבה שניתנת בכל התחומים

פנה עכשיו לעמדה הקרובה של "נדרים פלוס" או "קהילות" ותרומם בהוראת קבע בכרטיס אשראי ל"מוקד העירוב" [בחיפוש "מוקד"]

או בטלפון ישיר, מענה ממוחשב 073-2757008

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסייע בהפצת הגליון:

קו מידע הלכתי ומידע אקסול' על גבולות העירובים השבתתיים

ניתן לקבל את העלון במייל בשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

